

USE OF THE TAN-SODERBERG METHOD IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL WORK TRAINING OF STUDENTS WITH DISORDERS OF INTELLECTUAL DEVELOPMENT

Iryna Abakumova

Researcher of the Department of Education of Children

with Intellectual Disabilities

Mykola Yarmachenko Institute of Special Pedagogy and Psychology

of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

ORCID: 0000-0003-3063-3960

abakumovairina81@gmail.com

Abstract. The article reveals the relevance of using the TAN-Soderberg methodology during labor training lessons in special educational institutions of general secondary education. The main principles of using the TAN-Soderberg methodology in the process of professional and labor activity of students with intellectual disabilities are highlighted. The features of its use by teachers during labor training lessons in general secondary education institutions are determined and the main structural components of methodological support are presented. The principles and stages of implementation of the pedagogical technology for the formation of professional and labor competence, which involves the use of the TAN-Soderberg methodology, are outlined. The corrective orientation of the variable modules of professional and labor training, which are included in the structure of the author's model curriculum "Technologies of labor training: cooking, household chores" (2024), the use of methods and methodological techniques, forms and means necessary for the effective implementation of professional and labor training of students in special educational institutions of general secondary education and institutions with inclusive education are highlighted.

Key words: education, special educational needs, vocational training, intellectual disabilities, vocational competence, TAN-Soderberg methodology, TAN-stories, special education, inclusive education.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ ТАН-СОДЕРБЕРГ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Ірина Абакумова

аспірант відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку

Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка

Національної академії педагогічних наук України (Київ, Україна)

ORCID: 0000-0003-3063-3960

abakumovairina81@gmail.com

Анотація. У статті розкривається актуальність використання методики ТАН-Содерберг під час уроків трудового навчання у спеціальних навчальних закладах загальної середньої освіти. Висвітлено основні принципи застосування методики ТАН-Содерберг в процесі професійно-трудої діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Визначено особливості її використання педагогами під час уроків трудового навчання у закладах загальної середньої освіти та представлено основні структурні компоненти методичного забезпечення. Окреслено принципи та етапність реалізації педагогічної технології формування професійно-трудої компетентності, яка передбачає використання методики ТАН-Содерберг. Висвітлено корекційну спрямованість варіативних модулів професійно-трудоого навчання, які закладено у структуру авторської модельної навчальної програми «Технології трудового навчання: кулінарія, господарсько-побутові роботи» (2024), використання методів та методичних прийомів, форм та засобів, необхідних для ефективної реалізації

професійно-трудового навчання учнів у спеціальних закладах загальної середньої освіти та закладах з інклюзивним навчанням.

Ключові слова: освіта, особливі освітні потреби, професійно-трудове навчання, порушення інтелектуального розвитку, професійно-трудова компетентність, методика ТАН-Содерберг, ТАН-історії, спеціальне навчання, інклюзивне навчання.

Актуальним питанням сьогодення є професійно-трудове навчання учнів з особливими освітніми потребами як важливого засобу їхньої соціалізації та інтеграції в соціум, виховання позитивного ставлення до трудової діяльності, формування особистісних якостей майбутнього працівника, їх готовності після закінчення школи включитися у виробничу діяльність.

Незважаючи на навчальне, виховне та розвивальне значення професійно-трудового навчання, у спеціальній педагогіці приділяється недостатня увага вивченню закономірностей та особливостей формування в учнів з особливими освітніми потребами готовності до самостійної праці як умови їхньої інтеграції в суспільство.

Триває пошук інноваційних методів та методик, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку на уроках професійно-трудового навчання. Як зазначають науковці та практики, професійно-трудове навчання учнів повинно здійснюватися з урахування індивідуальних психофізичних можливостей школярів на основі сучасного навчально-методичного забезпечення відповідно до нових виробничих технологій, впровадження в освітньо-трудова практику інноваційних методів, форм та засобів професійно-трудової підготовки; використання сучасного обладнання для учнів з метою ефективнішого виконання завдань та виготовлення об'єктів праці. Все це сприятиме розвитку творчих здібностей та нахилів, психофізичному розвитку таких учнів, успішній соціалізації та розвитку самостійності у подальшому житті.

Вирішення вказаних проблем можливе шляхом впровадження в практику розробленої та апробованої педагогічної технології формування професійно-трудової компетентності учнів 5-10 класів з порушеннями інтелектуального розвитку, що передбачає структурно-функціональну модель професійно-трудової компетентності, алгоритм формування професійно-трудових умінь та навичок; програмно-методичне забезпечення професійно-трудової діяльності на основі модельної навчальної програми з використанням методики ТАН-Содерберг; забезпечення корекційно-розвивального впливу на основі реалізації освітніх та корекційно-розвивальних завдань; реалізацію методичних рекомендацій для педагогів та батьків щодо формування професійно-трудової компетентності учнів.

Професійно-трудова компетентність розглядається нами як сукупність необхідних техніко-технологічних знань, трудових умінь та навичок відповідно до умов сучасного виробництва, сформованої мотивації до праці.

Формування трудової компетентності в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку повинно реалізовуватись на основі особистісно-орієнтованого, компетентнісного, діяльнісного підходів, що є важливою концептуальною основою та визначає сучасну методологію оновлення змісту трудового навчання школярів. Використання методики Тан-Содерберг під час трудового навчання сприятиме формуванню компонентів трудової діяльності особистості та успішне засвоєння техніко-технологічних знань, умінь, навичок, здатності використовувати знання у повсякденній життєдіяльності.

Головна мета статті полягає у висвітленні експериментального досвіду щодо формування професійно-трудової компетентності учнів з інтелектуальними порушеннями на уроках професійно-трудового навчання з використанням методики ТАН-Содерберг.

В наш час в закладах загальної середньої освіти навчається все більше дітей, які мають ті чи інші інтелектуальні порушення, які є різними за походженням і спрямованістю, а саме: недостатня здатність до розв'язання життєвих, навчальних завдань, труднощі орієнтування в новій ситуації, брак

знань, умінь, навичок, обмежений словниковий запас, який призводить до зниження потреби у спілкуванні в соціумі (соціалізації) тощо.

Тому постає нагальне питання використання ефективних методик, які сприяють подоланню інтелектуальних, мовленнєвих, навчальних труднощів в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, пошуку і впровадження в практичну діяльність спеціальних методів, форм і засобів, які були б актуальними та доцільними в подоланні недоліків і комплексному розвитку всіх компонентів інтелектуальної діяльності учнів означеної категорії.

На запит практики було розроблено модельну навчальну програму «Технології трудового навчання: кулінарія, господарсько-побутові роботи» для спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку», яка має розділи (технологія сервірування столу; технологія господарсько-побутових робіт: господарсько-побутові роботи, квітникарство, технологія кулінарії: приготування їжі, здорове харчування). Програма сприятиме підвищенню пізнавальної активності, зацікавленості учнів до проблем вибору професії, розвитку взаємодії і можливості трудитися в колективі, особистісному становленню учнів (Абакумова, 2024; Чеботарьова, 2024) [4].

У межах цієї модельної програми використовуються методика ТАН-Содерберг, інструментом якої є ТАН-вправи та ТАН-історії (Абакумова, 2024).

Завданнями методики є формування практико-орієнтованих умінь та життєвонеобхідних компетентностей, а саме: *соціально-трудової компетентності*, що полягає у виробленні практичних навичок трудової діяльності, загально-трудових та соціально-побутових умінь, що можуть використовуватися у повсякденній життєдіяльності; *мовленнєвої компетентності*, що полягає у виробленні в учнів вмінь адекватно і доречно користуватися мовою в конкретних ситуаціях (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання, тощо); *комунікативної компетентності*, яка передбачає здатність спілкуватися та взаємодіяти у колективі, користуватися мовою як засобом мовленнєвої взаємодії в групі людей в конкретних соціально-

побутових ситуаціях, знаходити своє місце серед учасників спілкування, розуміти їх і бути зрозумілим, узгоджувати власні бажання з намірами інших, вміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціювати та підтримувати діалог; *соціальної компетентності*, що полягає у виробленні в учнів навичок соціальної поведінки, дотримання правил етичного спілкування та соціальної взаємодії з однолітками та дорослими під час виконання практичних завдань.

Головним інструментом методики ТАН-Содерберг є використання зорової опори та глобального читання, що сприяє кращому запам'ятовуванню та закріпленню змісту навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. Засвоєння навчальної термінології швидше відбувається тоді, коли учні під час вивчення теми бачать слова у поєднанні з відповідними зображеннями, багаторазово використовують їх у своїй практичній діяльності. Крім того, паралельно здійснюється поступове введення нових професійних термінів в активний словник. Ознайомлення з термінами відбувається на підготовчому етапі за допомогою ТАН-вправ, з метою подальшого використання їх в текстах інструкційних карт.

Важливим у процесі застосування методики ТАН-Содерберг є дотримання дидактичних принципів систематичності та послідовності—систематично виконувати вправу та послідовно переходити з одного етапу роботи на інший; зв'язку з життям учнів—учень працює в колі однокласників; візуалізації мови та мовлення—учень повинен бачити, про що він говорить; доступності навчального матеріалу, що ґрунтується на врахуванні індивідуальних особливостей учнів; залучення емоційної сфери при викладанні—про те, що дитина говорить, повинно викликати в неї позитивні емоції.

У процесі реалізації методики необхідно дотримуватися певних умов: осмислення суті методики; усвідомлення її призначення; оволодіння принципами навчання; систематичного застосування методичних засобів; використання тематичної відповідності; узгодженості дій; наближеності вправ до реального життя учня.

Особливостями використання методики ТАН-Содерберг під час трудового навчання учнів є:

1. Заохочення учнів до вивчення нового змісту навчання;
2. Формування вміння описати дію чи предмет;
3. Вдосконалення вмінь розповідати етапність виконання трудових завдань.

Методи та форми роботи передбачають використання серій предметно-практичних вправ, глобального читання, складання ТАН-історій, бесід, сюжетних вправ «Ресторан», комунікативних ігор «Коло», проведення екскурсій.

Етапи роботи з ТАН-історією наступні:

1. Мотивування до ТАН-історії. Передумовою до складання ТАН-історії є вивчення теми, що передбачена календарно-тематичним плануванням, але обов'язково потрібно викликати інтерес учнів до даної вправи, звертаючись до їхнього досвіду та використовуючи фото, зроблені на уроці. Приводом для складання ТАН-історії є виконання практичних вправ на уроці або проведення екскурсій.

2.Складання ТАН-історії. Першочергова умова – створення відповідної атмосфери для продуктивного діалогу між учнями та вчителем. Далі важлива наявність фотографій, зроблених саме під час практичної діяльності учнів (на фото зображена діяльність або виконувана дія) відповідно до теми. Переглядаючи фото разом з учнями, вчитель задає запитання відповідно до фотографій. Учні складають речення на основі запитань вчителя або самостійно. Вчитель записує найбільш вдалий варіант речень під фотографією.

3.Огляд папки з ТАН-історією. Попередньо складені ТАН-історії корисно переглядами та обговорювати на наступних уроках з метою закріплення вивчених ТАН-слів та опису практичної діяльності.

Також у процесі використання методики ТАН-Содерберг необхідно використовувати наступні **засоби навчання**:

ТАН-словник (вправи з глобального читання). Потрібно підготувати картки (в двох екземплярах) зі словами, що стосуються теми уроку. На картках

потрібно розмістити фото та слово. Можна співставляти картки, шукати однакові слова.

Картки зі словами, які учень швидко впізнає, продовжують відігравати важливу роль: це свідчить про певний прогрес. Важливо також додатково використовувати ці картки для запам'ятовування слів. Найкраще вправи із словниковими картками проводити в ігровій формі – тоді вони викликають в учнів зацікавленість і приносять їм задоволення. Виконуючи різні завдання під час вправи-гри, учні навчаються глобально читати (цілими словами) та засвоювати термінологію.

Вправа «Ресторан». Цей компонент методики передбачає те, що діти мають можливість відпрацьовувати навички сервірування столу, прийому їжі, спілкування та правил поведінки під час прийому їжі. Здійснюється розподіл ролей, тобто один із учнів може бути офіціантом та роздає серветки. Інші разносять напої, печиво і т.д. Одночасно кожен вчиться чекати своєї черги. Вчитель спрямовує дитину, розвиває її внутрішнє мовлення, супроводжуючи дії учня словесно, вчить аналізувати та робити певні висновки. Під час вправи «Ресторан» учні мають можливість попрактикуватися у дотриманні правил етикету (слова ввічливості). Для того, щоб в процесі даного заняття задіяти кожную дитину, потрібно запланувати відповідну кількість видів діяльності. Тобто обов'язки офіціанта розподілити між декількома дітьми. Такий підхід також допомагає утримувати дисципліну у класі, оскільки кожна дитина задіяна. Одночасно кожен вчиться чекати своєї черги.

На початковому етапі вчитель допомагає дітям робити вибір того чи іншого виду діяльності (віддає перевагу тому, що в дитини найкраще виходить). Але в подальшому варто відслідковувати, щоб кожна дитина навчилася усіх видів діяльності, що передбачаються вправою «Ресторан». З часом діти спроможні самостійно обирати те, що вони будуть робити.

В процесі даних занять в учнів формується:

- здатність дотримуватися правил поведінки за столом;

- розуміння про необхідність сумлінного виконання дорученої справи та доведення її до кінця;
- вміння діяти за інструкцією вчителя, виконувати його вказівки;
- вміння чекати своєї черги;
- вміння використовувати слова мовленнєвого етикету відповідно до ситуації;
- впевненість, самостійність;
- бажання накрити на стіл, допомагати дорослим.

Найкращим показником ефективності описаної вправи «Ресторан» є розповіді батьків про те, що діти вдома проявляють інтерес до виконання тих обов'язків, яких вони навчаються у школі. Дітям подобається готувати сюрпризи вранці для своїх рідних, щоб зробити їм приємне. Діти із задоволенням демонструють свої вміння. Безумовно, батькам потрібно підтримувати це бажання у своїх дітях і залучати їх до таких видів діяльності постійно.

У процесі застосування технології формування професійної компетентності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, яка реалізується під час професійно-трудового навчання, формуються необхідні для особистісного розвитку професійно-трудові знання, уміння та навички, які дозволять учням реалізовувати на практиці професійно-трудова діяльність та отримувати практичні результати. Апробація педагогічної технології у спеціальних закладах загальної середньої освіти здійснювалася під час експериментальної діяльності протягом 2022-2024 років у різних регіонах України та завершилась підтвердженням її позитивного впливу на професійно-трудова підготовленість учнів старших класів з порушеннями інтелекту.

Висновки. Отже, завдяки використанню методики ГАН-Содерберг під час уроків професійно-трудового навчання в учнів формуються практичні навички трудової діяльності, загальнотрудові та соціально-побутові уміння, що можуть використовуватися у повсякденній життєдіяльності; вміння висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання; здатність спілкуватися та взаємодіяти у колективі, користуватися мовою як засобом мовленнєвої взаємодії в групі людей в конкретних соціально-побутових ситуаціях, знаходити своє місце серед

учасників спілкування, розуміти їх і бути зрозумілим, узгоджувати власні бажання з намірами інших, вміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціювати та підтримувати діалог; дотримання правил етичного спілкування та соціальної взаємодії з однолітками. У ході використання методики ТАН-Содерберг в учнів відбувається корекція психофізичного розвитку учнів, забезпечується здобуття міцних знань, формування практичних умінь, підвищення працездатності. Використання методики ТАН-Содерберг в процесі навчання забезпечує формування життєвонеобхідних компетентностей, формування ціннісно-мотиваційного розвитку учнів, ефективну організацію професійно-трудового навчання у спеціальних закладах загальної середньої освіти, урізноманітнює форми організації професійно-трудової діяльності учнів.

Список використаних джерел:

1. Абакумова І.В. Методика вивчення стану професійно-трудової компетентності в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2024. № 2 (25). С. 11-25.
2. Модельна навчальна програма «Технології трудового навчання: кулінарія, господарсько-побутові роботи» для 5-6 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей із порушеннями інтелектуального розвитку / Г.М. Боровик, П.М. Піддубна, І.В. Абакумова, О.М. Павлюченко. Київ. 2023. URL: https://drive.google.com/file/d/16Nlq6P7dLhcXyvtg3z_kMFl7qzDgM2D_/view
3. Чеботарьова О.В., Абакумова І.В. Трудове навчання учнів з особливими освітніми потребами у дистанційному форматі: поради та рекомендації. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2023. № 1 (109). С. 129-154.
4. Чеботарьова О.В., Абакумова І.В. Педагогічна технологія формування професійно-трудової компетентності учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2024. № 4 (116). С. 159-173.

5. Чеботарьова О.В. Методична система трудового навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2022. № 1 (21). С. 143-158.
6. Чеботарьова О.В. *Теорія і практика трудового навчання учнів з порушеннями опорно-рухового апарату та інтелекту* : монографія / О.І. Симоненко. Київ, 2020. 344 с.

References:

1. Abakumova I.V. Metodyka vyvchennia stanu profesiino-trudovoi kompetentnosti v uchniv z porushenniamy intelektualnoho rozvytku. [Methods of studying the state of professional and labor competence in students with intellectual development disorders]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*. 2024. № 2 (25). S. 11-25. [in Ukrainian].
2. Modelna navchalna prohrama «Tekhnolohii trudovoho navchannia: kulinariia, hospodarsko-pobutovi roboty» dlia 5-6 klasiv spetsialnykh zakladiv zahalnoi serednoi osvity dlia ditei iz porushenniamy intelektualnoho rozvytku. [Model curriculum "Technologies of labor training: cooking, household work" for 5-6 classes of special institutions of general secondary education for children with intellectual disabilities]. / H.M. Borovyk, P.M. Piddubna, I.V. Abakumova, O.M Pavliuchenko. Kyiv. 2023. [in Ukrainian]. URL: https://drive.google.com/file/d/16Nlq6P7dLhcXyvtg3z_kMFI7qzDgM2D_/view
3. Chebotarova O.V., Abakumova I.V. Trudove navchannia uchniv z osoblyvymy osvitnimy potrebamy u dystantsiinomu formati: porady ta rekomendatsii. [Labor training of students with special educational needs in a distance format: tips and recommendations]. *Osoblyva dytyna: navchannia ta vykhovannia*. 2023. № 1 (109). S. 129-154. [in Ukrainian].
4. Chebotarova O.V., Abakumova I.V. Pedagogichna tekhnolohiya formuvannya profesiino-trudovoyi kompetentnosti uchniv z porushenniamy intelektualnoho rozvytku. [Pedagogical technology of formation of professional and labor

- competence of students with intellectual development disorders]. *Osoblyva dytyna: navchannia ta vykhovannia*. 2024. № 4 (116). S. 159-173. [in Ukrainian].
5. Chebotarova O.V. Metodychna systema trudovoho navchannia uchniv z porushenniamy intelektualnoho rozvytku. [Methodical system of labor training of students with intellectual disabilities]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy*. 2022. № 1(21). S. 143-158. [in Ukrainian].
  6. Chebotarova O.V. *Teoriia i praktyka trudovoho navchannia uchniv z porushenniamy oporno-rukhovoho aparatu ta intelektu. [Theory and practice of labor training of students with disorders of the musculoskeletal system and intelligence]* : monohrafiia / O.I. Symonenko. Kyiv, 2020. 344 s. [in Ukrainian].